

Nr 229.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till stödjande av spannmålsmarknaden m. m.; given Stockholms slott den 24 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med cheferna för finans- och försvarsdepartementen:

Brödsädsskörden år 1938 har varit osedvanligt stor. Enligt de av statistiska centralbyrån meddelade preliminära resultaten från brödsädsinventeringen den 2 januari 1939 utgjorde nämnda dag jordbrukarnas totala saluöverskott av brödsäd av 1938 års skörd 587,000 ton vete och 166,000 ton råg. Brödsädsinventeringen den 2 januari 1938 visade ett saluöverskott av 451,000 ton vete och 156,000 ton råg. Saluöverskottet av 1938 års skörd överstiger sålunda saluöverskottet av 1937 års skörd med beträffande vete 136,000 ton och beträffande råg 10,000 ton. Då 1937 års skörd gav ett verkligt överskott av i runda tal 70,000 ton vete och 20,000 ton råg, skulle enligt

brödsädsinventeringen det verkliga överskottet av 1938 års skörd utgöra 206,000 ton vete och 30,000 ton råg eller tillhopa 236,000 ton brödsäd.

Även 1938 års fodersädsskörd har blivit mycket riklig. Enligt statistiska centralbyråns preliminära skördeuppskattning skulle nämnda skörd överstiga skörden 1937 med 286,000 ton.

Enligt de för innevarande konsumtionsår gällande direktiven för brödsädsregleringen skola stödköp förekomma till skyddande av en lägsta prisnivå å inhemsk brödsäd. Såsom dylik prisnivå bör enligt direktiven gälla ett producentpris av 16 kronor för deciton vete och 15 kronor för deciton råg under höstmånaderna med en mot lagringskostnaderna svarande successiv stegring av prisnivån under konsumtionsåret. Därest Kungl. Maj:t finner så av förhållandena påkallat, få dock stödköp även verkställas vid priser, som med 50 öre per deciton överstiga de nyss angivna. Under ett och samma konsumtionsår må stödköpen ej avse större kvantitet än 125,000 ton. Kungl. Maj:t är dock oförhindrad att, om så befinnerse oundgängligen erforderligt för att motverka ett starkare prisfall å brödspannmål, höja denna kvantitet till 150,000 ton.

Stödköpsverksamheten handhaves av svenska spannmålsaktiebolaget enligt avtal med staten, gällande för tiden 1 september 1938—31 augusti 1939. Genom detta avtal har bolaget åtagit sig att, i syfte att stödja priset å den inhemska brödsädsmarknaden, inköpa, lagra och vid lämpliga tillfällen försälja vete och råg samt bedriva annan härmed sammanhängande verksamhet. Bolaget har vidare förbundit sig att på de villkor, som Kungl. Maj:t bestämmer, av fullgod, kvarngill brödspannmål, som av bolaget vid utgången av augusti 1938 innehades eller av bolaget därefter inköpes, för statens räkning hålla ett beredskapslager av 100,000 ton brödsäd. Kungl. Maj:t äger befogenhet besluta, att detta lager skall ha större omfattning än 100,000 ton. För bestridande av kostnaderna för bolagets verksamhet äger bolaget av staten utfå ersättning, vars storlek Kungl. Maj:t bestämmer. Staten har vidare förbundit sig att i mån av behov tillhandahålla bolaget statens 4 procent obligationer till nominellt belopp av 50 miljoner kronor. Ifrågavarande obligationer äro avsedda att ligga som säkerhet för upplåning i riksbanken av för bolagets verksamhet erforderligt rörelsekapital.

Genom beslut den 31 augusti 1938 anbefalldes Kungl. Maj:t svenska spannmålsaktiebolaget att i den utsträckning prisutvecklingen å den svenska brödsädsmarknaden påkallade verkställa stödköp av vete och råg till ett pris för deciton av 16 kronor 50 öre för vete och 15 kronor 50 öre för råg under höstmånaderna med en mot lagringskostnaden svarande successiv stegring av priset under konsumtionsåret. Sedermera förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 20 januari 1939, att stödköpen icke finge givas större omfattning än högst 150,000 ton.

Spannmålsaktiebolagets lager av spannmål utgjorde den 31 augusti 1938 64,228 ton vete och 35,498 ton råg. Under innevarande konsumtionsår har bolaget hittills inköpt i runda tal 140,000 ton vete och 10,000 ton råg. Av dessa inköp avse 35,000 ton vete beredskapslagret. Då 1938 års rågskörd i

början av skördeåret icke ansågs skola bliva tillräcklig för behovet, anbefallde nämligen Kungl. Maj:t genom beslut nyssnämnda dag bolaget att inköpa en mot bolagets dåvarande innehav av råg svarande kvantitet vete samt att försälja en mot det inköpta vetet svarande myckenhet råg. Någon utförsäljning av råg har, bortsett från obetydliga kvantiteter under september och oktober 1938, ännu icke skett.

I skrivelse den 10 mars 1939 har *statens jordbruksnämnd* hemställt att svenska spannmålsaktiebolagets möjligheter att inköpa vete och råg under innevarande konsumtionsår måtte utvidgas samt att i samband därmed åtgärder måtte vidtagas för utökning av bolagets rörelsekapital.

Till stöd för denna hemställan anför jordbruksnämnden, bland annat.

Enligt brödsädsinventeringen bör det verkliga överskottet av 1938 års brödsädsskörd uppskattas till 236,000 ton. Det är möjligt, att det vid slutet av nu löpande konsumtionsår kan visa sig, att detta överskott blir något mindre än vad nu nämnts, enär en del brödsäd särskilt på grund av kvalitetsfel försålts till foderändamål. I varje fall torde man likväl böra utgå ifrån, att det verkliga överskottet av brödsäd av 1938 års skörd icke kommer att understiga 200,000 ton.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 januari 1939 äger svenska spannmålsaktiebolaget verkställa inköp i prisstödjande syfte av intill 150,000 ton brödsäd. På grund av Kungl. Maj:ts beslut den 31 augusti 1938 har bolaget vidare inköpt 35,000 ton vete, enär i beredskapslagret ingående råg beräknades komma att utförsäljas under löpande konsumtionsår, därför att 1938 års rågskörd för det dåvarande icke ansågs skola bliva tillräcklig för behovet. Enligt vad spannmålsaktiebolaget under hand meddelat statens jordbruksnämnd, har bolaget icke ansett den omständigheten, att rågskörden nu synes bliva mer än tillräcklig för behovet, utgöra hinder för bolaget att vid sidan av nämnda 35,000 vete i prisstödjande syfte inköpa 150,000 ton brödsäd. Häremot har nämnden icke framställt någon erinran.

Även om bolaget utsträcker sina köp till att omfatta 185,000 ton brödsäd, återstår emellertid enligt vad förut sagts ändock ett överskott av brödsäd i marknaden. Läget å brödsädsmarknaden försvåras ytterligare, dels av att 1938 års fodersädsskörd blev av mycket stor omfattning, dels ock av att det oroliga utrikespolitiska läget icke ansetts medgiva någon avlastning av spannmålsmarknaden genom export, varför det uppstått en viss knapphet på lagerutrymmen. Till svårigheterna torde ock hava bidragit, att de priser spannmålsaktiebolaget tillämpat vid sina inköp måhända i viss mån motverkat en ökad användning av brödsäd till utfodring.

Därest syftet med regleringsåtgärderna å brödsädsmarknaden skall kunna tillgodoses, synes det i nuvarande läge önskvärt, att spannmålsaktiebolaget äger möjlighet företaga inköp i sådan utsträckning, att den pristryckande verkan, som brödsädsöverskottet kan komma att utöva på den prisnivå, vid vilken stödköp böra företagas, undanröjes.

Spannmålsaktiebolaget har vidare meddelat, att bolaget icke torde kunna finansiera inköp av hela det nu befintliga överskottet utan att ökade rörelsemedel ställas till dess förfogande. Enligt 4 § av gällande avtal mellan staten och bolaget kan bolaget för närvarande för sin verksamhet erhålla statens obligationer till ett nominellt belopp om 50 miljoner kronor. Bolaget uppskattar det ökade behovet av dylika obligationer till ett värde av 15 miljoner kronor. Nämnden vill därför föreslå, att Kungl. Maj:t utverkar bemyndigande av riksdagen att utöka bolagets rörelsemedel för innevarande konsum-

tionsår med statens obligationer till ett nominellt belopp av 15 miljoner kronor.

Den 25 november 1938 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens jordbruksnämnd att verkställa utredning angående, bland annat, möjligheten och lämpligheten av att i utvidgad omfattning upplagra fodersäd för försvarsväsendets och andra statliga myndigheters behov.

I skrivelse den 10 mars 1939 har *jordbruksnämnden* meddelat, att en av nämnden med anledning av uppdraget gjord undersökning givit vid handen, att det ur beredskapssynpunkt är angeläget, att man åtminstone under vår- och sommarmånaderna fram till dess ny skörd börjar marknadsföras, håller ett visst lager av havre utöver de myckenheter, som för närvarande lagras för dylikt behov. Nämnden hemställer därför, att havre intill en myckenhet av 15,000 ton inköpes i berörda syfte. Beträffande de anstalter, som böra träffas för åvägbringande av ifrågavarande inköp, anför nämnden:

Jordbruksnämnden förordar, att Kungl. Maj:t anbefaller svenska spannmålsaktiebolaget att i allmänna marknaden och till gängse priser samt i den utsträckning nämnden bestämmer inköpa och tillsvidare lagra intill 15,000 ton havre för foderändamål. Enär den lämpliga användningen av denna havre icke för närvarande kan bedömas, torde frågan om den ersättning, som bolaget bör tillerkännas för lagringsverksamheten, böra prövas först efter utgången av löpande konsumtionsår. Då verksamheten emellertid kommer att draga vissa kostnader, synes det lämpligt, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att till gäldande av desamma få disponera erforderliga medel. Till själva inköpen av havre torde bolaget kunna disponera egna medel.

I remissyttrande den 24 mars 1939 över jordbruksnämndens sistberörda skrivelse har *arméförvaltningens intendenturdepartement* meddelat, att departementet finner den föreslagna beredskapslagringen ändamålsenlig och ägnad att väsentligt underlätta anskaffningen av arméns havrebehov vid mobilisering.

*Departements-
chefen.*

Såvitt nu kan bedömas kommer det verkliga överskottet av 1938 års brödsädsskörd att betydligt överstiga 150,000 ton eller den högsta kvantitet brödsäd som enligt gällande direktiv för brödsädsregleringen får undandragas marknaden genom stödköp under innevarande konsumtionsår. Om stödköpen begränsas på sätt nämnda direktiv förutsätta, är det därför sannolikt, att brödsädspriserna falla under den lägsta prisnivå, som stödköpen avse att skydda. Detta skulle innebära ej endast att syftet med stödköpsförfarandet i år ej bleve tillgodosett utan även att statsverket åsamkades kostnader, som icke stode i rimlig proportion till fördelarna därav för brödsädsodlarna. I förevarande situation ansluter jag mig till statens jordbruksnämnds åsikt, att Kungl. Maj:t för det nu löpande konsumtionsåret bör kunna förordna om utvidgning av stödköpsverksamheten till att avse en större myckenhet brödsäd än 150,000 ton.

Som förut nämnts äger svenska spannmålsaktiebolaget enligt gällande avtal mellan bolaget och staten utbetomma svenska statens 4 procent obliga-

tioner till nominellt belopp av 50 miljoner kronor. Dessa obligationer äro avsedda att ligga som säkerhet för upplåning i riksbanken av för bolagets verksamhet erforderligt rörelsekapital. Obligationerna belånas för närvarande till 85 procent av deras nominella belopp. Därest bolagets stödköpsverksamhet utvidgas på sätt nyss föreslagits, blir bolaget för innevarande konsumtionsår i behov av ytterligare medel. Enligt vad bolaget meddelat kan detta behov uppskattas till 15 miljoner kronor. Fullmäktige i riksgäldskontoret torde därför böra bemyndigas att efter beslut av Kungl. Maj:t tillhandahålla bolaget statsobligationer till, nominellt, sistnämnda belopp.

Statens jordbruksnämnds förslag rörande beredskapslagring av fodersäd för försvarsväsendets och andra statliga myndigheters behov finner jag mig böra tillstyrka. Därest riksdagen icke har något att erinra häremot, torde således svenska spannmålsaktiebolaget, efter beslut av Kungl. Maj:t, böra i allmänna marknaden och till gängse priser inköpa och tills vidare lagra intill 15,000 ton havre för foderändamål. Såsom jordbruksnämnden anfört bör bolaget beredas särskild ersättning för kostnaderna med denna lagring. Jag återkommer senare i dag till denna fråga i samband med anmälan av förslag till fortsatta åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under regleringsåret 1939/40.

Proposition i ämnet lärer jämlikt § 54 riksdagsordningen kunna avlätas, utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att efter beslut av Kungl. Maj:t i mån av behov tillhandahålla svenska spannmålsaktiebolaget svenska statens fyra procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 15,000,000 kronor för att av bolaget pantförskrivnas såsom säkerhet för lån i riksbanken;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att för tiden till och med den 31 augusti 1939 träffa avtal med svenska spannmålsaktiebolaget om inköp och lagring i beredskapssyfte av intill 15,000 ton fodersäd.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.